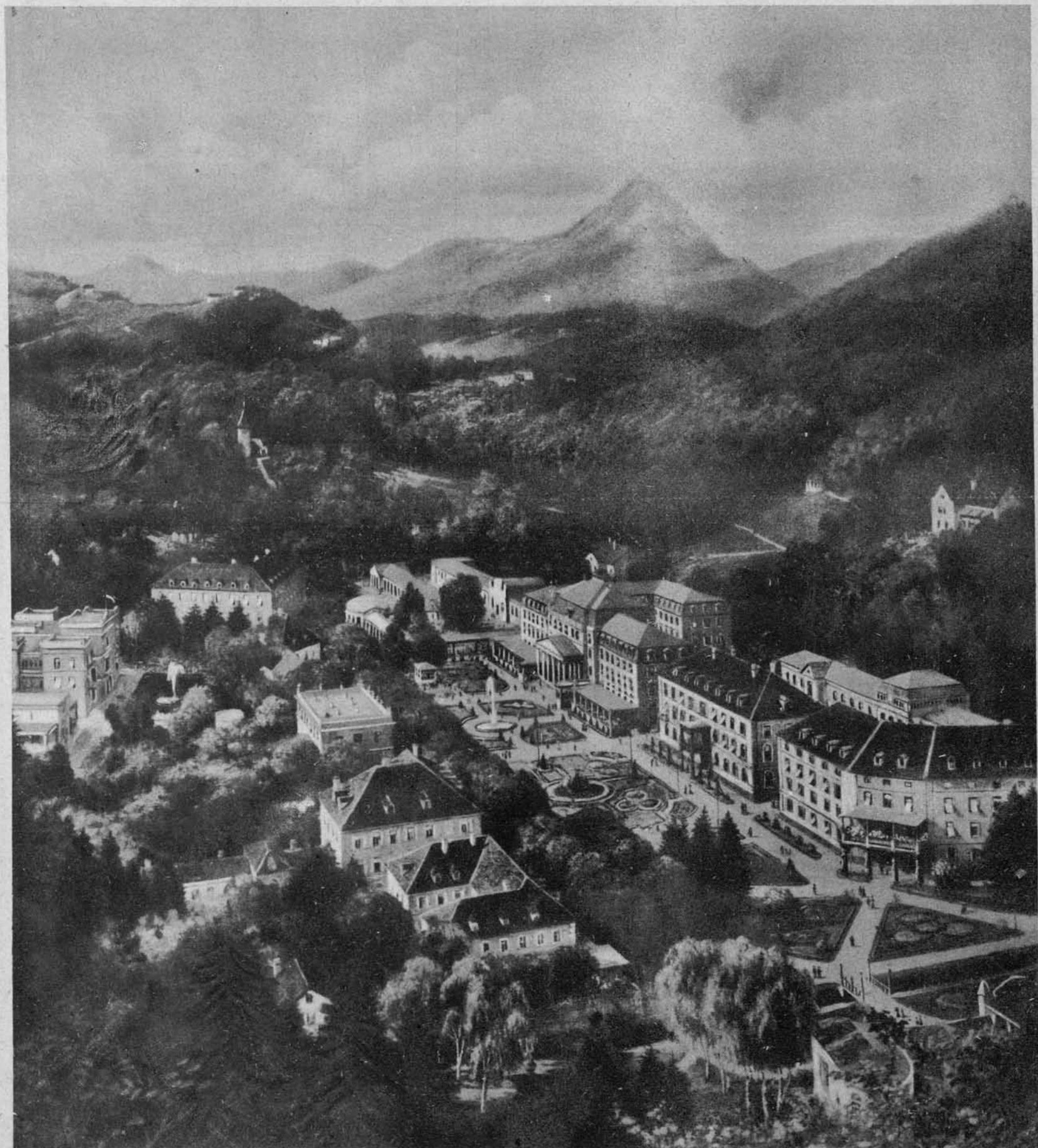

Ilustrirani **Slovenec**

Leto II.

Tedenska priloga „Slovenca“ z dne 20. junija 1926, številka 132.

Štev. 25.

Lepote in znamenitosti slovenske zemlje: Rogaška Slatina.

Rogaška Slatina je naše najznameniteje in najmoderneje urejeno zdravilišče, ki slovi daleč preko slovenskih mej. Zdravilno je zlasti za razne bolezni želodca, črevesa, presnavljanja, krvi, ledvic, jeter, mehurja, živcev in za revmatizem. Čudovita lega sredi gozdnatih brd, milo podnebje, čisti zrak, zanimiva izletišča v okolico (zlasti na Donaško goro, ki jo je videti v ozadju) ter komfort, ki ga nudita vodstvo in bogate naprave, privabljajo zadnja leta vedno večje množice gostov iz vse države in tudi iz inozemstva. Zdravilišče je bilo do prevrata last štajerske dežele, po vojni je pa prišlo začasno v državno upravo, a bo moralo biti vrnjeno samoupravi, ko bo organizirana.

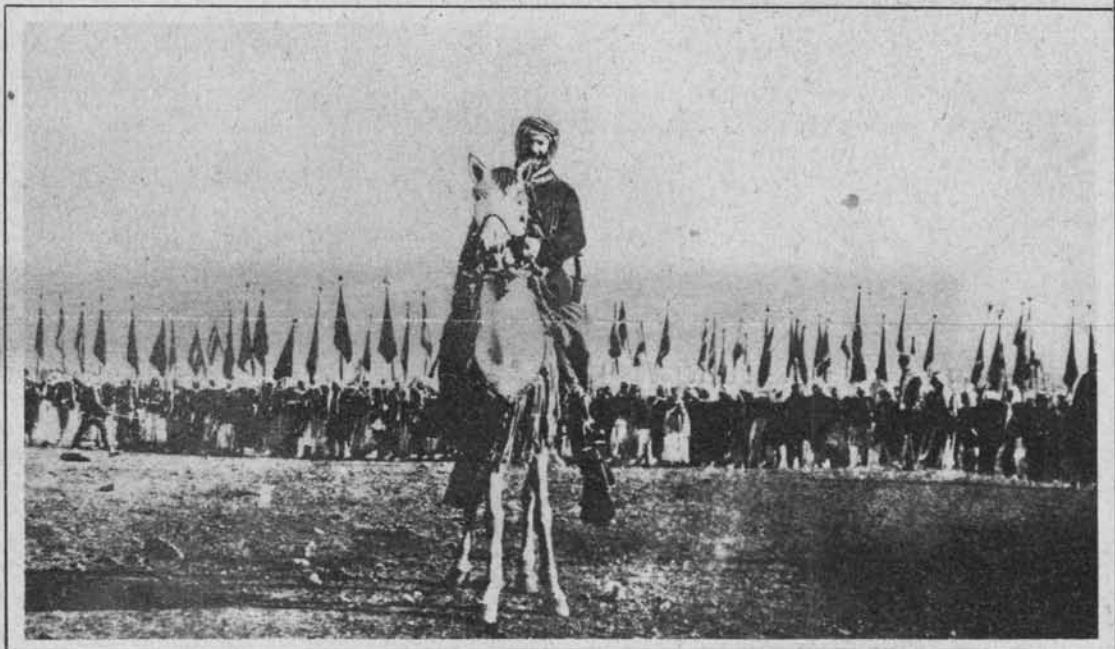
K ostremu konfliktu med Anglijo in Egiptom:
voditelj protiangleškega gibanja v Egiptu, Zaglul paša (X) sredi svojih ministrov in sodelavcev.

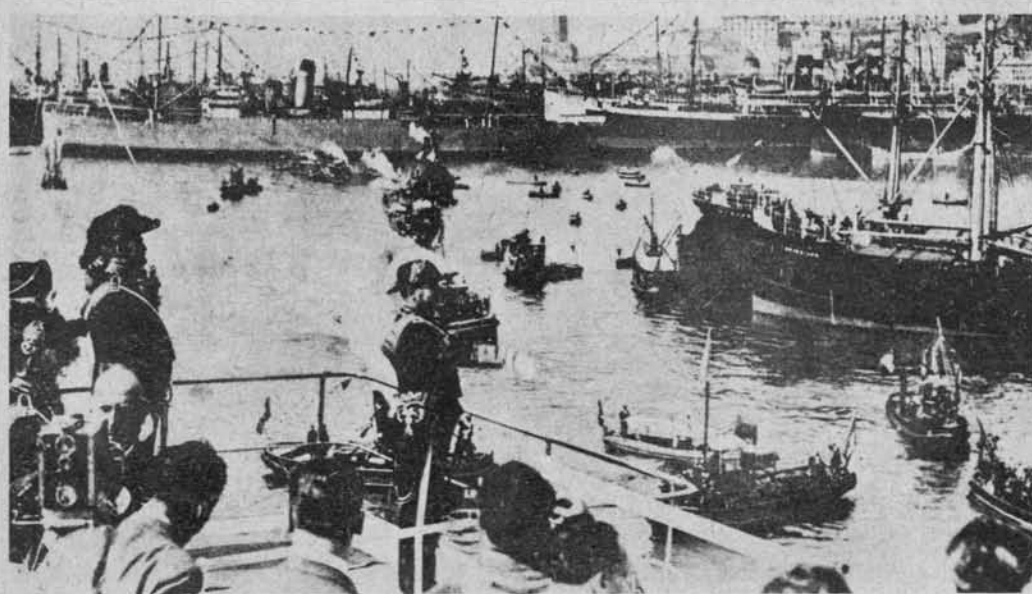
Lord Lloyd,
angleški komisar v Egiptu, ki je ostro nastopil proti Egiptu.

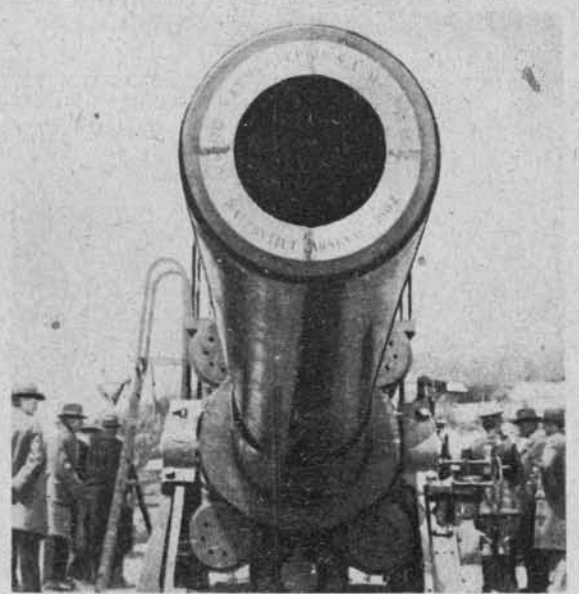
Prof. Ignacij Moscicki,
novi predsednik poljske republike. Ker je Pilsudski izvolitev odklonil, je bil izvoljen Moscicki z 281 glasovi.

Sultan Atraš paša, poveljnik upornih Druzov v Siriji,
s praporji vseh upornih rodov v ozadju. Francozi skušajo udušiti upor z ognjem in mečem.

Mussolini nadzira v Genovi italijansko mornarico.
V času, ko si želi ves kulturni svet miru in razorožitve, goji fašistična Italija militarizem, kakršen je bil v Evropi doslej še nepoznan in ki v prvi vrsti ogroža pomirjenje južne in srednje Evrope.

Militarizacija Amerike.
Amerika še najbolj očita Evropi militarizem, a istočasno se militarizira sama na vse kriplje. Slika kaže njene najnovejše obrežne topove.

Dr. Smodlaka,

novi jugosl. poslanik v Berlinu, ki je predal te dni Hindenburgu svoje listine. Smodlaka je bil poprej naš poslanik pri Vatikanu, kjer se je s svojim netaktnim postopanjem v vprašanju za voda sv. Jeronima onemogočil.

Slovenski romarji, ki so 4. junija 1926 odpotovali na evharistični kongres v Chicago

in pa člani slovenskega odbora za ta kongres. I. vrsta spodaj od leve na desno: Kragl, Bogovič, škof dr. Ivan Gnidovec, knezoškof dr. A. B. Jeglič, dr. Opeka, Lavtižar (taj. in blag. odbora), Sušnik (preds. odbora); II. vrsta: Grile, Ana Jazbec, Majce, A. Knez, Žužek, Sajovic, dr. Levičnik, Markež, Gorjanc; III. vrsta: K. Nemanič, M. Hrast, A. Kambič, A. Gale, A. Urbič, H. Cvetkovič, Ana Kukman, A. Blažun, F. Blažun; IV. vrsta: Petrič, Znidaršič, Andlovic, Koščak, Umberger, Jakšič, Grošelj.

Iz slovenskega narodnega gospodarstva.

Prihodnjo soboto se otvori zopet ljubljanski vélesejm, ki bo gotovo privabil zopet tisoče in tisoče gledat uspehe dela naše obrti in industrije.

Letalska nesreča pri Novem Sadu,

ki je zahtevala smrt por. M. Brajkoviča in primorskega Slovenca A. Briska. Skoro tedenske katastrofe pri naših vojnih letalcih dokazujejo, da morajo biti nekaj jako gnilega tudi — v državi Danski.

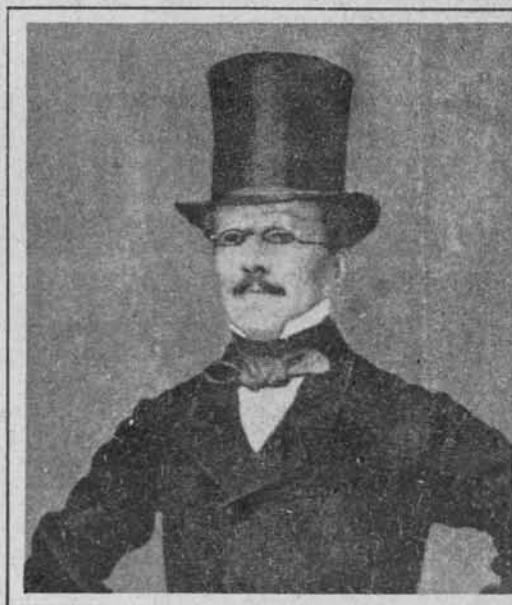
Slike k „Slovenskemu biografskemu leksikonu“.

Carli Alojzij
(1846—1891), pisatelj.

Cankar Ivan
(1876—1918), pesnik.

Costa Henrik
(1799—1871), domopisec.

Marija Magdalena, detail z Bergantove slike Križanega na Križni gori pri Ložu iz XVIII. stol., ki s 4 drugimi vred nujno potrebuje restavracije.

Najznamenitejši križni hodnik v Sloveniji v bivšem dominik. samostanu v Ptujju iz XV. stol. Samostan bi se moral prirediti za muzej, a pred leti ni mnogo manjkalo, da ga niso predelali za — tovarno.

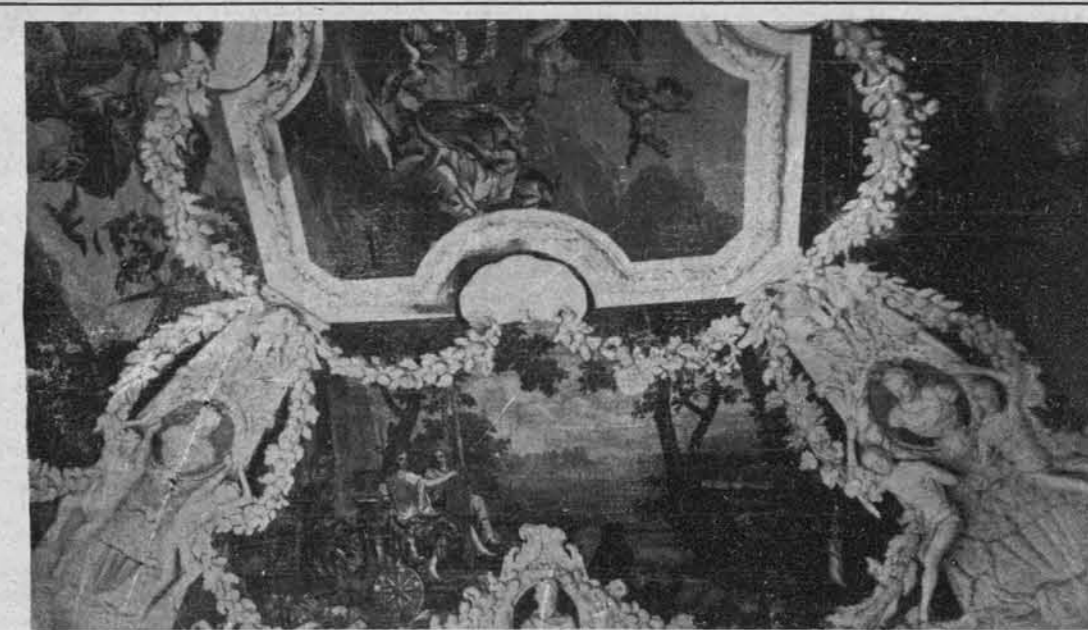
Razvaline cerkve pri Sv. Barbari v Halozah, najbrže še iz XIII. stol., v kateri so bile odkrite freske iz XV. stol. Koliko takih zgodovinskih spomenikov smo že uničili!

Slika Jezusovega rojstva pri Sv. Primožu nad Kamnikom iz začetka XI. stol., ki je bila pa okrog l. 1850. grobo preslikana, l. 1912. jo je pa slikar M. Sternem uspešno restavriral. Na levi vidimo umetnino pred restavracijo, na desni pa po restavraciji. S takimi neprevidnimi preslikavanji je bilo uničenih pri nas že nešteto umetnin.

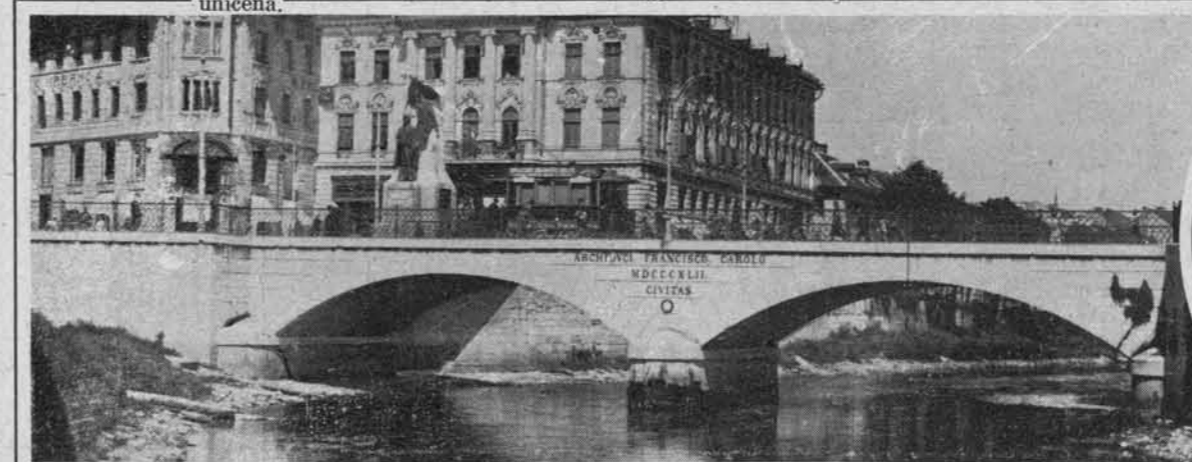

Odkrivanje najstarejših doslej znanih slik na Slovenskem na Vrzdencu pri Horjulu. na levi: slikar Sternem in konservator dr. Stele snemata novejšo plasti beleža in ometa z znamenitih zgodovinskih fresk. — Na desni: Pogled na steno po izvršenem delu; vidita se dve plasti fresk, starejša iz XIII. stol. in novejša iz XV. stol. Koliko takih zakritih dragocenosti še hranijo naše cerkve, zato je treba postopati pri popravilih čim najbolj previdno.

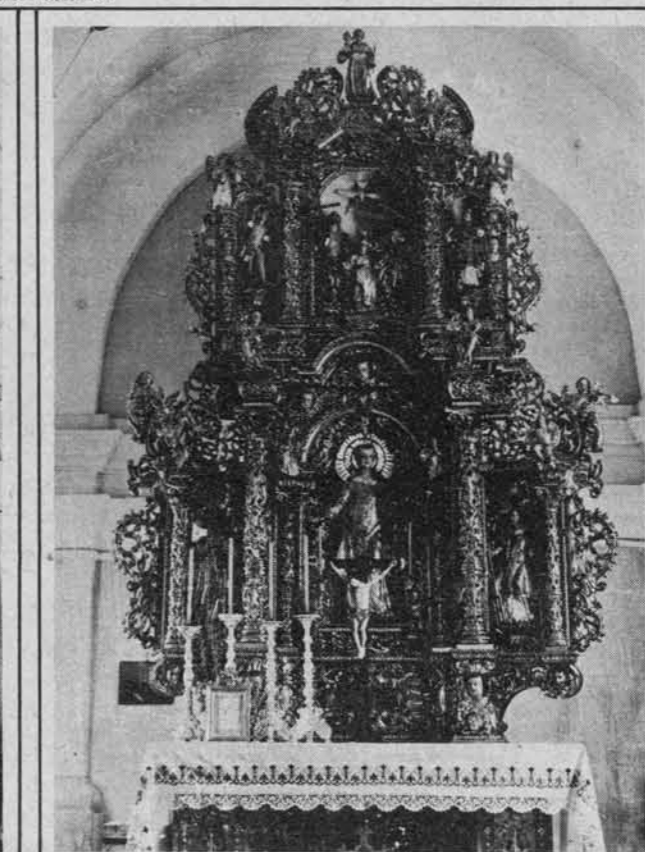
Judežev poljub, znamenita freska iz XV. stol. v Ladiji pri Medvodah, ki je bila l. 1925. slučajno odkrita, a zaradi nepazljivosti uničena.

Freske in stukature v gradu Štatenberg pri Makolah (velika dvorana). Gospodarski polom veleposestev po vojni ogroža tudi ohranitev te odlične baročne palače iz začetka XVII. stoletja.

Frančiškanski most v Ljubljani iz l. 1842. eden najlepših arhitektonskih spomenikov Slovenije, katerega mislijo nekateri »modernizatorji«
Ljubljane nadomestiti z — železobetonskim, proti čemur pa seveda protestirajo vsi merodajni arhitekti, ker bi se dala regulacija Ljubljanice izvesti tudi tako, da ta biser ostane.

Dr. Fr. Stelè, znani naš umetnostni zgodovinar in konservator zgodovinskih in umetniških spomenikov.

»Zlati oltar« na Suhi pri Kranju iz XVII. stoletja, veleznimiv slovenski umetniški spomenik. Na levi ga vidimo pred restavracijo (srednji del je grobo razširjen), na desni pa po restavraciji, ki jo je strokovnjaško izvršil rajni J. Pavlin iz Radovljice.

Pozno antični relief panonskega sloga, ki je bil odkrit l. 1925. v podzemeljski stavbi pod zakristijo cerkve v Hočah.

Kralj puščave.

'Abdul Az'z Ibn Sa'ud,
vladar arabske puščave pred svojim
šotorom.

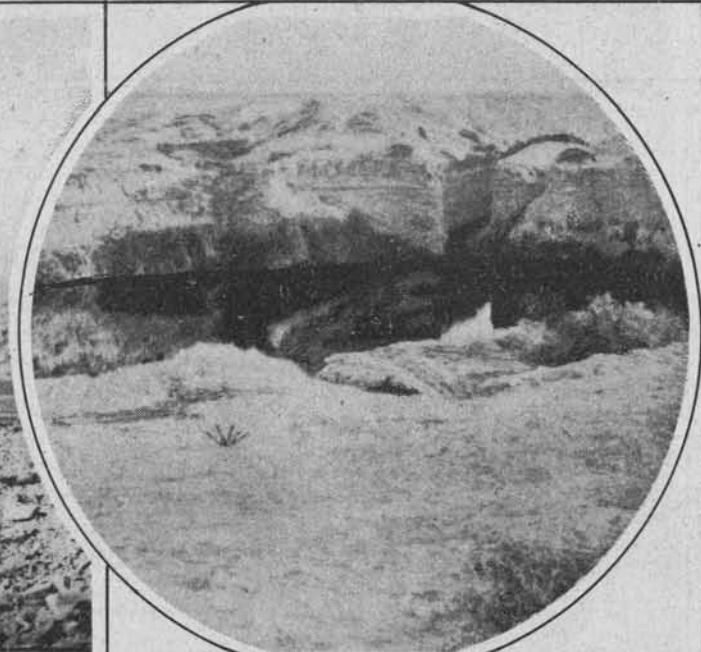
Riyadh, glavno mesto arabske puščave.
Pogled s strehe vladarjeve palače.

Vas Tumra v Vadi Davasirju,
tipična naselbina v arabski puščavi.

Oaza Madhiq v strugi izsušene reke.

Voda v puščavi 'Ain Sahma
(Arabija), prebivalci pravijo, da je mlaka brez dna.

V Arabiji, ki je eden najbolj neznanih delov kulturnega sveta, se je zadnje čase pojavila sila, ki utegne zavzeti še jako važno vlogo. To je poglavar vahabitske sekte Ibn Sa'ud, ki si je podvrigel že večino obrežnih držav ter zavzel celo »sveti mesti« Meko in Medino in uvedel v svoje območje vzoren red. Zaradi tega v muslimanskem svetu silno raste njegov ugled in imenujejo ga »Napoleona puščave«.

Čeprav leži Arabija ob najvažnejših cestah svetovnega prometa, je doslej znano pravzaprav le njeno obrežje, dočim

je zakrita notranjščina še s skrivnostnimi tajnami. Bojeviti rodovi, brezkončne puščave in žgoče solnce skoro onemogočajo Evropcu pristoop v ta svet, o katerem govore stotere pravljice. Prvi ga je popisal šele pred kratkim Anglež Philby, ki ga je proučil med vojno, ko se je pogajal v imenu angleške vlade z Ibn Sa'udom za vojaško pomoč in ki je izdal pred kratkim knjigo »Skrivnostna Arabija«. Njegova odkritja so presenetila vse zemljepisce; kajti našel je celo vrsto jezer »brez dna« in bujnih oaz v pokrajinah, ki so jih smatrali doslej za gole puščave.

V noči od 31. maja na 1. junija je zadela vas Prigorico pri Ribnici nesreča, kakršne ne pomnijo niti najstarejši ljudje vse doline. Strašni požar je do tal uničil 22 hiš z vso opravo in obleko, čez 30 skednjev, 24 kozolcev, 9 kašč, 20 svinjakov, 24 drvarnic in 2 čebelnjaka. Škoda je neprecenljiva. Oblasti so že nakazale nekaj podpore, a vse je le kaplja v morje, zato je čim izdatnejša pomoč usmiljenih src nujno potrebna. — Na sliki vidimo prostor, kjer je stalo 91 objektov, o katerih pa danes skoro ni več sledu. (Fotografiral g. Kumar.)

—Pogled na Rateče pri Škofji Loki (sredi Sorškega polja),

kjer se otvori v kratkem železniška postaja in od koder so možni krasni izleti v Polhovgrajske dolomite, v Ratečah je tudi jako živahno društveno življenje.

Slika na levi: Udeležanke krasno uspeh protialkoholnih predavanj na Raki pri Krškem zapuščajajo prazno vinsko klet, kjer so se vršila predavanja.

Maksim Gaspari: Blagoslovljena setev ali slovenski sv. Izidor.

Trgovska družba »Vera« v Ljubljani je založila to odlično umetnino našega priljubljenega slikarja M. Gasparija. Pozdravljamo ta njen korak, ker je gotovo hvale vredno, da pridejo v naše kmetiške hiše tudi podobe naših domačih umetnikov. Ker je cena le 30 Din za komad, si jo lahko nabavi vsaka slovenska rodbina. Slika je izvršena v brezhibnem barvotisku Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani.

Umetniška in spomeniška posest preteklosti zahteva smotreno oskrbo, da se vsled nerazumevanja ali nepoznanja pravih vrednot predmeta njegov značaj pri pogosto nujno potrebnih popravilih ali ohranitvenih delih ne uniči ali oškoduje. Vse moderne države so prevzele spomenike preteklosti v svojo posebno zaščito in vzdržujejo stalen nadzor njihovega stanja, zabranjujejo samovoljno postopanje z njimi, prepovedujejo njihov izvoz in nekontrolirano prodajo ter skrbé ob enem za znanstveno izrabo dosedaj povečini mrtvega in malo upoštevanega gradiva. Do l. 1912. je bila v bivši Avstriji spomeniška uprava osredotočena v centralni komisiji za ohranitev spomenikov na Dunaju; tega leta pa se je pričela reorganizacija, ki je vpeljala radi lažje stalne in neposredne kontrole konzervatorske urade po posameznih kronovinah. L. 1913. je bil ustanovljen tak urad za bivšo Kranjsko v Ljubljani, za vodstvo poslov pa je bil delegiran iz centrale dr. Fr. Stelè. Po vojni je urad vzel v okrilje oddelka za uk in bogočastje v Ljubljani, z vodstvom poslov je bil zopet poverjen dr. Stelè, delokrog »Spomeniškega urada« pa razširjen na vse področje pokrajinske uprave za Slovenijo. Tako spada v območje tega urada, ker budžetna sredstva ne dovoljujejo potrebnih posebnih oblastnih uradov, še danes vse ozemlje velikih županstev v Ljubljani in v Mariboru. Radi stalnega stika z usodo spomenikov ima Spomeniški urad v važnejših središčih zaposlene, katerih funkcije odgovarjajo bivšim župnim konservatorjem in korespondentom centralne komisije. Starosta teh častnih konservatorjev je slikar Ivan Frankè, ki je bil v prejšnjih desetletjih poleg umrlega dr. A. Stegenška in župnika Fr. Avsca, ki sedaj agilno deluje na Gorenjskem, najizrazitejši pojav med slovenskimi konservatorji. Med ostalimi se posebno odlikujeta prof. dr. Fr. Kovačič v Mariboru in notarski kandidat Viktor Skrabar v Ptuj. Kot restavrator slik in raziskovalec fresk se je med Slovenci najbolj odlikoval akad. slikar M. Sternén, ki je s svojim uspešnim sodelovanjem omogočil posebno važne uspehe Spomeniškega urada pri raziskavanju spomenikov srednjeveškega slikarstva v Sloveniji.

Tekom zadnjih 15 let je bila izvršena v Sloveniji cela vrsta važnih ohranitvenih in restavratorskih del. Če se omejimo samo na glavne uspehe, moramo omeniti odstranitev preslikave na enem najzanimivejših slikarskih ciklov začetkom novega veka na freskah v cerkvi sv. Primoža pri Kamniku l. 1912. L. 1913. in 1914. so bile na Dunaju restavrirane dragocene Kremser-Schmidtove slike iz cerkve v Velesovem in ena največjih umetnin v Sloveniji, Tintorettova slika sv. Nikolaja iz kapiteljske cerkve v Novem mestu. Po vojni je Sternén odkril in restavriral deloma pobeljene poznogotske freske v stari cerkvi sv. Ožbalda na Jezerškem, slike v prezbitteriju in ladiji na Muljavi ter pobeljene dele fresk na Kamnem vrhu. Največje delo te vrste pa je bilo izvršeno l. 1925. v cerkvi na Vrzdencu, kjer so bile odkrite freske treh dob, med temi najstarejši dosedaj v Sloveniji znani spomenik slikarstva iz konca 13. stol. Med druga važna dela in najdbe spada očiščenje in fiksiranje slik na stropu dvorane v gradu v Mariboru izvršeno po M. Sternénu, najdba starokrščanskega nagrobnega napisu na cerkvi sv. Pavla pri Preboldu in odkritje antičnih spomenikov v še nepojasnjeni kripti v Hočah pri Mariboru. K važnim uspehom je prištet tudi preprečitev prodaje v inozemstvo krasne italijanske slike koncem 15. stol. v Hočah ter sezije dragocenih francoskih gobelinov 17. stol. v gradu Ptuj.

Delo Spomeniškega urada je danes mnogovrstno. Sistematična skrb je posvečena posebno starejšim dobam naše umetnostne zgodovine, odkrivanju, opisovanju in ohranjanju spomenikov srednjeveškega slikarstva, kjer so uspehi tudi najznamenitiji. Prav tako sistematično in kar mogoče popolno se beležijo in študirajo spomeniki srednjeveške arhitekture in plastike. V ostalih dobah je pozornost in skrb osredotočena na najpomembnejše pojave. Med te spadajo n. pr. posebno na Kranjskem lepi »zlati oltarji« 17. stol., katerih je bilo že veliko število rešenih propada in pravilno prenovljenih. Posebna skrb je posvečena dalje spomenikom baroškega slikarstva ter na Štajerskem bogatemu baroku 1. pol. 18. stol. Po vojni ko propad veleposestev upropašča umetnostne zbirke po gradovih in stavbe same, med katerimi je mnogo odličnih del arhitekture in notranje opreme, je stalna skrb posvečena tudi inventarjem gradov, da se vsaj v sliki in opisu ohranijo spomeniki velike baročne kulture, katero povečini predstavljajo.

Ker življenje neprenehoma gloje na spomeniki človeške kulture ter se nove oblike prav pogosto menjavajo na škodo vrednot starega, stoji pred našo generacijo par važnih spomeniških vprašanj, za ugodno rešitev katerih je treba samo nekaj dobre volje a jim je brezobzirnost modernizacije že nastavila nož na vrat. To je vprašanje

»Primate tatu!« ali Kdo je odgovoren?

Za razmere v vsaki državi, zlasti pa v tako bogati po naravi, kakršna je naša, je odgovorna vedno le vlada, ki ima na razpolago vso moč, da jo vodi in urejuje, kakor pač ve in zna po svojih sposobnostih. Ker nekatere »slovenske« stranke zadnje čase po znanem receptu »Primate tatu« tako pridno zatajujejo uspehe svojega lastnega dela, ne bo odveč, da pribijemo naslednja dejstva:

V času od 20. decembra 1918 do 18. aprila 1925, torej v prvih 78 mesecih obstoja Jugoslavije so ministrovali:

g. Pribičević	57 mesecev
dr. Žerjavovi »slovenski« »demokratje«	50 „

Uspehi teh ministrovanj so:

Glavovali so za vse najreakcionarnejše zakone (centralistično ustavo, obznanu, uradniški zakon, soc. pol. zakone, pripravili tiskovni zakon itd.) in za vse proračune in dvanajstine, uvedli so zamenjavo kron v razmerju 1:4, konfiskacijo 20% pri zamenjavi, glasovali za strašni taksni zakon itd., kar Slovence gospodarsko upropašča.

Na svoji vesti ima SDS svinčeno in živosrebrno afero, zlorabe pri nacionalizacijah, afere s Trboveljsko družbo, Jadransko banko, Slavensko banko, s sekvestri itd.

V času od 18. aprila 1925 dalje, torej v zadnjih 12 mesecih

ministrujejo neprestano radičevci, a Pucljeva stranka je bila v vladi doslej že 30 mesecev. Njeni uspehi so: glasovanje za ustavo, obznanu, za reakcionarni invalidni in tiskovni zakon in za 13 milijardni proračun ter afere z volji, sekvestri prodajo svile itd.

V vsej dobi, torej od 20. decembra 1918 do danes, t. j. v 90 mesecih

je bila SLS v vladi le 21½ meseca, glasovala je pa od začasne narodne skupščine dalje proti vsem proračunom in dvanajstinam in se borila proti vsem zakonom, ki so toliko škodovali Sloveniji.

Kdo je torej odgovoren za današnjo bedo Slovenije?

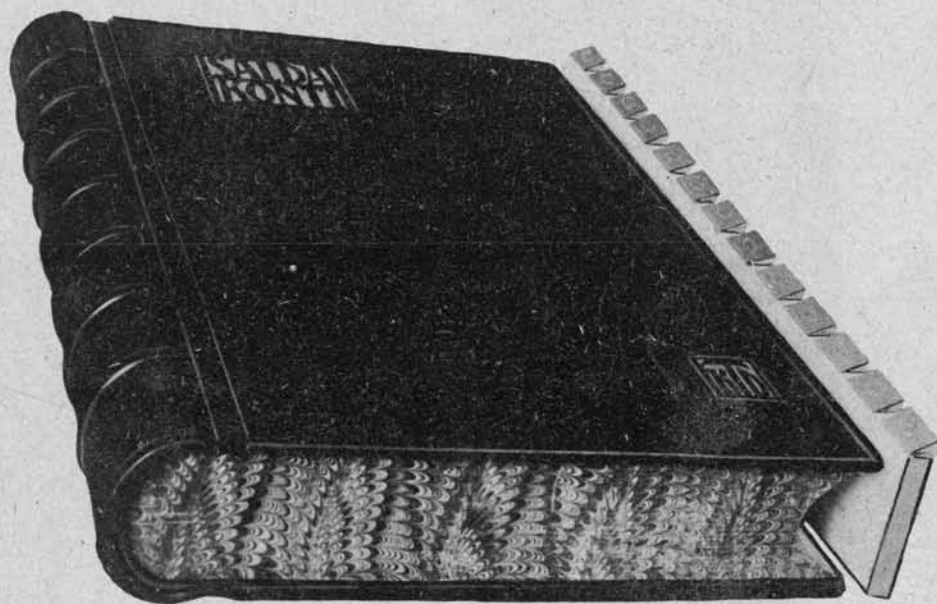
ohranitve Frančiškanskega mostu v Ljubljani in pa umetniško važnih delov dominikanskega samostana v Ptuj (fasada, refektorij, gotski križni hodnik). Važno je dalje vprašanje rimskega zidu v Ljubljani, ki vsled pomanjkanja stalnega oskrbovanja deloma razpada in kjer gre razen za ohranitev tudi za primerno vključitev v okolico, s čemer bi Ljubljana ne ohranila samo mrtvega spomenika ampak pridobila zanimiv živ element svojega okrasja. Pereče je po vojni ohranjanje lepih v skoro brezmejnih živahni raznovrstnosti preko Slovenije posebno preko Kranjske raztresenih baročnih streh zvonikov, ki so postale bistveni element domačijske slike naše pokrajine. Tako ras'ejo naloge v neskončnost: Diletantstvo ogroža s svojo brezobzirnostjo stare slike, špekulacija je napravila iz premakljivih umetnin predmet brezobzirnega koristolovstva, neestetski in pri starih stavbah nepraktični cement in železobetonska kvarita restavrira stavbe, cementna in eternitska streha jemlje stara stavbama tisti energični, slikoviti in v svoji estetiki nenadomesljivi zaključek, kakršnega je dajala stara opečna, škrljeva ali skodljasta streha in povsod naj bo konservator svetovalec in pridigar, čigar glas že še poslušajo, najrajši pa potem napravijo po svoje in navadno v škodo spomeniku, pa tudi svojim žepom.

Spomeniško varstvo vrši v današnjih razdrapanih in do spomenikov duhovne kulture brezobzirnih časih važno nalogo ker enodnevnim, malenkostnim potrebam in ozirom nasproti stavi

ozir od trajnejših vrednot, ki jih ščiti vsaka visoka kultura in je potreba po posebni skrbi samo izraz umetniško slabotnih, v brezobziren egoizem zavezovanih dob Generacija, v kateri je živa pieteta do podedovanih spominov, v kateri živi božji strah spoštovanja do starišev, ne potrebuje spomeniškega varstva. Da v nas te pietete ni, da lahkomiselno rušimo brez gotovosti, da bomo uničeno z enakovrednim ali pa sploh nadomestili. Zato nam je zgovoren dokaz zgodovina Ljubljane po potresu l. 1895, ko smo pač z vso vnoemo iskali argumentov, kako bi čim več porušili, a smo bili preslabi v sebi za to, da bi mesto porušene harmonije vstvarili novo iz sebe in iz potreb svoje dobe.

Največji nasprotnik spomenikov preteklih kulturnih dob pa je in ostane pomanjkanje smisla za resnično kvaliteto umetniških del in kvaliteto spomenikov sploh, ki smo jih skoro že prenehali vrednotiti kot to, kar so, ampak jih cenimo le še v odnosu do naše koristi ali nekoristi. Temu žalostnemu dejstvu sedanjega življenja nasproti pa odločno stavimo drugo dejstvo, da bodo tuji kulturni narodi sodili našo kulturno zrelost baš po našem odnosu do vidnih, pogosto le preveč vidnih znakov kulturne preteklosti: Ako ne cenimo dediščine po prejšnjih rodovih, bodo vedeli, da tudi sebi ne vemo prave cene. Kadar bo ta ocenitev objela ves kompleks od velikega do najskromnejšega spomenika v naši domovini, bodo same posebi dane najuspešnejše podlage za varstvo spomenikov.

Frst.

Največja in najmanjša knjiga.

Na letošnjem velesejmu bomo imeli priliko ogledati si zapisnik »Saldakonti« v ogromni izmeri in teži. Knjigo bo načrtala in vezala v celo usnje znana knjigoveznica in tvornica poslovnih knjig K. T. D. v Ljubljani. Ta knjiga, v velikosti 86×63 cm z vsebino 1000 listov, tehta 78 kg. — Poleg tega velikana izgledajo kakor muhe mali koledarčki v obliki knjige in v velikosti 50×34 mm, katerih vsak tehta 5 gramov in katere je tudi založila in vezala omenjena knjigoveznica. Razliko med prvo in drugo knjigo si najlažje predstavljamo, ako omenimo, da je potrebno 15.600 takih koledarčkov, da odtehtajo zgoraj omenjeno knjigo velikanko.

Fotolito in offsetisk Jugoslovanske tiskarne v Ljubljani.